

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem, zawartym w pkt 2 wyroku z dnia 7 grudnia 2015 roku w sprawie X P 786/12 z powództwa J. K. i R. B. przeciwko Miejskiemu Przedsiębiorstwu (...) Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w Ł. o wynagrodzenie za pracę, Sąd Rejonowy dla Łodzi – Śródmieścia w Łodzi X Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych nie obciążył powodów kosztami procesu.

O nieobciążaniu powodów kosztami procesu Sąd Rejonowy orzekł w oparciu o tzw. zasadę słuszności wynikającą z przepisu art. 102 k.p.c.

Sąd podkreślił, że przywołany przepis stanowi wyjątek od zasady odpowiedzialności za wynik sprawy i jest rozwiązaniem szczególnym. W orzecznictwie sądowym i doktrynie ugruntowane jest jednak stanowisko, że do kręgu „wypadków szczególnie uzasadnionych” należą zarówno okoliczności związane z samym przebiegiem procesu, jak i leżące na zewnątrz (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 1974 r., sygn. akt II CZ 223/73, opubl. Legalis Numer 17661). Ocena sądu, czy zachodzi wypadek szczególnie uzasadniony, o którym mowa w art. 102 k.p.c., ma przy tym charakter dyskrejonalny i jest oparta na swobodnym uznaniu, kształtowanym własnym przekonaniem oraz oceną okoliczności rozpoznawanej sprawy, w związku z czym w zasadzie nie podlega kontroli instancyjnej i może być podważona przez sąd odwoławczy tylko wtedy, gdy jest rażąco niesprawiedliwa. Ingerencja w to uprawnienie jurysdykcyjne, w ramach rozpoznawania środka zaskarżenia, może być usprawiedliwiona jedynie w razie stwierdzenia, że dokonana w zaskarżonym postanowieniu ocena jest dowolna, oczywiście pozbawiona uzasadnionych podstaw (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2012 roku, sygn. akt III CZ 10/12, opubl. Legalis Numer 464036). Nadto Sąd Rejonowy wskazał, iż wyrokiem z dnia 4 listopada 1970 r. sygn. III PRN 83/70, Sąd Najwyższy mając na uwadze charakter dochodzonych przez powoda świadczeń z tytułu wynagrodzenia za pracę i jego subiektywne przekonanie o zasadności żądań odstąpił od obciążenia powoda kosztami procesu za wszystkie instancje (opubl. Legalis Numer 14920).

Mając powyższe na uwadze Sąd Rejonowy uznał, że po stronie powodów wystąpiły tego rodzaju okoliczności, które przemawiały za odstąpieniem od obciążenia ich kosztami zastępstwa procesowego strony pozwanej, które przy uwzględnieniu wartości dochodzonych roszczeń opiewały od każdego z nich na kwotę po 450 zł (zgodnie z regulami określonymi w przepisach § 11 ust. 1 pkt. 2 w zw. z § 6 pkt. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu). Za zastosowaniem wobec powodów dobrodziejstwa przewidzianego w art. 102 k.p.c. przemawiał przede wszystkim charakter sprawy oraz subiektywne przekonanie powodów o słuszności wytoczonego przez nich powództwa. Powodowie wystąpili z roszczeniem skierowanym przeciwko pracodawcy w roku 2012 domagając się zasądzenia na rzecz każdego z nich kwot wynikających z porozumienia jakie pozwany zawarł z działającymi w przedsiębiorstwie organizacjami związkowymi. W tym samym roku Sąd zawiesił postępowanie do czasu rozstrzygnięcia sprawy toczącej się przed Sądem Okręgowym w Łodzi w sprawie o ustalenie nieważności tego porozumienia. Nieważność tego aktu została przesądzona dopiero w grudniu 2014 roku kiedy zapadł wyrok Sądu Apelacyjnego utrzymujący rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego w mocy. Powodowie wytoczyli powództwa w przedmiotowej sprawie, działając na każdym etapie postępowania bez fachowej pomocy prawnej, a zatem niewątpliwie zdaniem Sądu mogli pozostawać w uzasadnionym subiektywnym przekonaniu o słuszności swoich racji, w szczególności, że wcześniej, zanim zapadł wyrok ustalający nieważność porozumienia z 1 lipca 2009 roku, zapadły w tutejszym sądzie orzeczenia zasądzające w oparciu o rzeczne porozumienie (przykładowo wyrok tutejszego sądu z dnia 10 czerwca 2011 rok wydany w sprawie X P 1241/10 utrzymany w mocy przez Sąd II instancji w sprawie VII Pa 170/11). Roszczenia powodów okazały się co do zasady nieuzasadnione dopiero w rezultacie oceny prawnej dokonanej przez sąd w postępowaniu, w którym ustalono nieważność porozumienia. Z tych też względów Sąd Rejonowy uznał, iż obciążenie powodów dochodzących świadczeń z tytułu wynagrodzenia za pracę byłoby niesprawiedliwe, wręcz sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

Zażalenie na powyższe postanowienie wniósł pełnomocnik pozwanego.

Zaskarżonemu orzeczeniu w zażaleniu zarzucono:

1. obrazę przepisów postępowania, które to naruszenia miało wpływ na wynik sprawy, a to art. 102 k.p.c. polegającym na jego nieuzasadnionym zastosowaniu i uznaniu, iż w sprawie zachodzi „wypadek szczególny” - w sytuacji gdy Sąd I instancji nie uwzględnił i nie badał sytuacji majątkowej powodów, a także stosując w/w przepis nie uwzględnił, iż powodowie w sposób bezzasadny podtrzymywali powództwo do samego końca toczącego się postępowania, zamiast je cofnąć - pomimo wiedzy, iż stwierdzono nieważność porozumienia będącego podstawą materialną roszczenia zgłoszonego w powództwie

2. obrazę przepisów postępowania, które to miało wpływ na wynik sprawy, a to art. 98 k.p.c. polegającym na jego nieuzasadnionym niezastosowaniu i braku zasądzenia od powodów na rzecz pozwanego kosztów procesu pomimo oddalenia w całości powództwa strony powodowej (tj. przegrania sprawy), w sytuacji gdy powodowie pomimo możliwości cofnięcia powództwa przed wydaniem wyroku podtrzymywali swoje stanowisko i powództwo wiedząc, iż brak jest w tym zakresie podstawy prawnej do zasądzenia należności objętych powództwem,

3. naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na wynik sprawy - tj. art. 233 § 1 k.p.c. polegającego na braku wszechstronnego rozważenia sytuacji powodów w kontekście konieczności zastosowania art. 102 k.p.c. i nie obciążania powodów kosztami procesu - w sytuacji gdy Sąd I instancji nie badał w ogóle sytuacji finansowej powodów, a także Sąd I instancji nie uwzględnił okoliczności, iż powodowie pomimo wiedzy o stwierdzeniu nieważności porozumienia będącego podstawą materialną roszczenia zgłoszonego w powództwie - podtrzymywali swoje powództwa i nie skorzystali z możliwości cofnięcia powództwa.

Mając na uwadze powyższe, skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego postanowienia i zasądzenie od każdego z powodów na rzecz pozwanego kwoty po 450,00 złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego przed Sądem Rejonowym oraz o zasądzenie od każdego z powodów na rzecz pozwanego kosztów postępowania zażaleniowego, w tym kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu zażaleniowym według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy w Łodzi zważył co następuje.

Zażalenie nie zasługuje na uwzględnienie.

W postępowaniu procesowym sąd orzeka o zwrocie kosztów w każdym orzeczeniu kończącym sprawę według jednej z następujących zasad: odpowiedzialności za wynik procesu, stosunkowego rozdzielania kosztów, wzajemnego zniesienia kosztów, słuszności i zawinienia.

Przepis art. 98 § 1 k.p.c. stanowi, iż strona przegrywająca sprawę obowiązana jest zwrócić przeciwnikowi na jego żądanie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (koszty procesu). Do niezbędnych kosztów procesu strony reprezentowanej przez radcę prawnego zalicza się wynagrodzenie, jednak nie wyższe niż stawki opłat określone w odrębnych przepisach i wydatki jednego adwokata (radcy prawnego), koszty sądowe oraz koszty nakazanego przez sąd osobistego stawiennictwa strony (art. 98 § 3 k.p.c.).

Zgodnie z art. 102 k.p.c. w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej kosztami w ogóle.

W pierwszej kolejności podkreślenia wymaga, iż urzeczywistniający zasadę słuszności art. 102 k.p.c. stanowi wyjątek od zasady odpowiedzialności za wynik sporu, a zatem nie podlega wykładni rozszerzającej. Jednocześnie jednak przepis art. 102 k.p.c. daje sądom swobodę przy rozstrzyganiu o zwrocie kosztów procesu, gdy stosowanie zasady wyrażonej w art. 98 k.p.c. (odpowiedzialności za wynik procesu) nie można by pogodzić z zasadą słuszności.

W utrwalonym orzecznictwie Sądu Najwyższego - co słusznie zauważył Sąd I instancji - przyjmuje się, iż zastosowanie art. 102 k.p.c. powinno być oceniane w całokształcie okoliczności, które by uzasadniały odstępstwo od podstawowych

zasad decydujących o rozstrzygnięciu w przedmiocie kosztów procesu. Do kręgu tych okoliczności należy zaliczyć zarówno fakty związane z samym przebiegiem procesu, jak i fakty leżące na zewnątrz procesu, zwłaszcza dotyczące stanu majątkowego (sytuacji życiowej). Okoliczności te powinny być oceniane przede wszystkim z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego (zob. post. SN z 14.1.1974 r., II CZ 223/73, niepubl.).

Wobec tego, przy ocenie przesłanek z art. 102 k.p.c. należy przede wszystkim wziąć pod uwagę fakty związane z samym przebiegiem procesu, tj. podstawę oddalenia żądania, zgodność zamiarów stron w sprawach dotyczących stosunku prawnego, który może być ukształtowany tylko wyrokiem, szczególną zawilgość lub precedensowy charakter sprawy albo subiektywne przekonanie powoda co do zasadności zgłoszonego roszczenia - trudne do zweryfikowania a limine, a ponadto sposób prowadzenia procesu przez stronę przegrywającą albo niesumienne lub oczywiście niewłaściwe postępowanie strony wygrywającej, która w ten sposób wywołała proces i koszty połączone z jego prowadzeniem (wyrok s.apel. 18-07-2013 w K. I ACa 447/13 LEX nr 1349918).

W ocenie Sądu Okręgowego w przedmiotowej sprawie uprawnione jest stwierdzenie, że zachodziła sytuacja uzasadniająca odstąpienie od obciążania powodów kosztami przegranego przez nich procesu. Za tym, że w sprawie zaistniał szczególnie przypadek, o którym mowa w art. 102 k.p.c. przemawia bowiem fakt pozostawiania przez powodów w silnym subiektywnym przekonaniu o zasadności dochodzonego żądania (wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 24 czerwca 2014 r. I ACa 228/14 Legalis Nr 1062619).

Na gruncie rozpoznawanej sprawy powodowie wnosząc powództwo dotyczące wynagrodzenia za pracę bazowali na porozumieniach płacowych zawartych pomiędzy związkami zawodowymi a pracodawcą oraz na komunikatach strony pozwanej zapewniających, że wynegocjowane świadczenia będą im wypłacane. Racjonalnie zatem rzecz ujmując, powodowie mogli być silnie subiektywnie przekonani o słuszności swych racji.

Zdaniem Sądu II instancji nie sposób uznać, że powodowie nie mogą skorzystać z dobrodziejstwa art. 102 k.p.c. gdyż – co podnosi skarżący - nie prowadzili względem pozwanego procesu w pełni lojalnie, w szczególności zaś uzyskując w toku procesu wiedzę o nieważności porozumienia będącego podstawą ich roszczeń, nie cofnęli powództwa lecz nadal podtrzymywali swoje żądania.

Odnosząc się do powyższego wskazać należy, iż powodowie w toku procesu nie byli reprezentowani przez profesjonalistę. Wobec tego, mając na uwadze różnorakie rozstrzygnięcia jakie zapadały w kwestii objętej sporem – z jednej strony zasądzające w oparciu o rzeczne porozumienie (przykładowo wyrok Sądu Rejonowego dla Łodzi- Śródmieścia w Łodzi z dnia 10 czerwca 2011 r. w sprawie X P 1241/10 utrzymany w mocy przez Sąd II instancji w sprawie VII Pa 170/11), z drugiej stwierdzające nieważność zawartego porozumienia płacowego (wyrok Sądu Okręgowego z grudnia 2014 r.), powodowie mogli pozostawać w niepewności co do słuszności wskazanych rozstrzygnięć i domagać się ostatecznej decyzji, w drodze orzeczenia sądu we własnej sprawie. Tym samym nie sposób uznać, że sposób prowadzenia procesu przez stronę przegrywającą nie usprawiedliwiał odstąpienia od obciążenia jej kosztami zastępstwa procesowego strony przeciwnej.

Brak też podstaw do uznania, iż nie zachodziła podstawa do takiego zwolnienia, gdyż Sąd I instancji nawet nie przeanalizował sytuacji finansowej i życiowej powodów w kontekście konieczności zastosowania art. 102 k.p.c.

Mając powyższe na uwadze stwierdzić należy, iż sama sytuacja ekonomiczna strony przegrywającej, nawet tak niekorzystna, że strona bez uszczerbku dla utrzymania własnego i członków rodziny nie byłaby w stanie ponieść kosztów, nie stanowi podstawy zwolnienia - na podstawie art. 102 k.p.c. - z obowiązku zwrotu kosztów przeciwnikowi, chyba że na rzecz tej strony przemawiają dalsze szczególne okoliczności, które same mogłyby być niewystarczające, lecz łącznie z trudną sytuacją ekonomiczną wyczerpują znamiona wypadku szczególnie uzasadnionego (wyrok S.Apel. Lublinie z dn.14-08-2013 I ACa 271/13 LEX nr 1366120).

Na gruncie rozpoznawanej sprawy, w istocie nie badano sytuacji materialnej i życiowej powodów. Jednakże zdaniem Sądu uznać należało iż chęć obrony swoich praw w połączeniu z subiektywnie usprawiedliwionym przekonaniem

o słuszności zgłaszanych racji usprawiedliwiała dalsze działanie powodów w procesie i w świetle zasad słuszności stanowiła wystarczającą podstawę do zwolnienia ich od ponoszenia kosztów przegranego procesu.

Jednocześnie żądania zmiany zaskarżonego orzeczenia poprzez zasądzenie od powodów na rzecz pozwanej dochodzonych kosztów procesu nie sposób tłumaczyć znacznym nakładem pracy pełnomocnika, spowodowanym koniecznością występowania w szeregu spraw analogicznych do sprawy niniejszej. Gdyby bowiem zadbano o formalną poprawność zawieranych porozumień występowanie przez powodów i innych pracowników z roszczeniami opartymi na ich podstawie prawdopodobnie w ogóle nie byłoby konieczne.

Konkludując jeszcze raz podnieść należy, że odstąpienie od obciążenia strony kosztami postępowania uzależnione jest od dyskrecjonalnej oceny sądu. Podważenie tej oceny możliwe jest w zasadzie jedynie w wypadku, gdy nie zawiera uzasadnienia, albo gdy ocena ta jest rażąco niesprawiedliwa (I ACa 571/13 - wyrok SA Poznań z dnia 04-07-2013 r. Teza redakcyjna L.). Zakwalifikowanie przypadku jako "szczególnie uzasadnionego" (art. 102 k.p.c.) wymaga rozważenia całokształtu okoliczności faktycznych sprawy. Ingerencja w to uprawnienie, w ramach rozpoznawania środka zaskarżenia od rozstrzygnięcia o kosztach procesu, następuje jedynie w sytuacji stwierdzenia, że dokonana ocena jest dowolna, oczywiście pozbawiona uzasadnionych podstaw. Tym samym skuteczne zakwestionowanie oceny sądu w tym zakresie ogranicza się jedynie do przypadków rażąco niesłusznych (postanowienie SA w Szczecinie z dnia 7 czerwca 2013 r. III AUz 77/13 L.).

W ocenie Sądu Okręgowego, rozstrzygnięcie Sądu I instancji w zakresie orzeczenia o kosztach procesu nie jest niesłuszne i opiera się na obiektywnych oraz racjonalnych przesłankach usprawiedliwiających zastosowanie w stosunku do powodów art. 102 k.p.c.

Z tych też względów brak więc było podstaw do zmiany zaskarżonego postanowienia.

Biorąc powyższe pod uwagę, Sąd Okręgowy w Łodzi zgodnie z art. 385 k.p.c. w związku z art. 397 § 2 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

Przewodniczący: Sędziowie:

Z/ Odpis postanowienia wraz z uzasadnieniem doręczyć powodom i pełnomocnikowi pozwanego.